

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA - BEOGRAD
CENTAR ZA EKONOMSKA ISTRAŽIVANJA

Prof. dr Veselin Vukotić, Naučni rukovodilac Skupa

Dug i (ne)razvoj
-tema za 2019-tu-

Prethodne napomene:

Dugo sam razmišljao šta da ove godine bude tema skupa. Same teme dolaze „instinktivno“ odnosno iz šireg okruženja problema, kojima se tokom godine bavim. Tako su mi se nametnule teme: „Kina, odnosno „The Belt and Road inicijativa“, koja je danas, a tek će da bude važna. Zatim tema „Migranti“, teme kao Big Data i Block Chain mijenjaju kapitalizam i način života, ali su tek na početku. Tema „Bregzit“ je veoma primamljiva i za nas Balkance može biti poučna.

Sve ove teme su bile moguće, vrlo aktuelne, inspirativne, ali plašio sam se odziva jer su sve ove teme: teme-problemi, još na obrisima „nekog javnog mnjenja“, ali i istraživanja. Problem koji nam je blizak, a ima i globalnu težinu, problem koji ima dublje teorijske osnove i praktične posljedice za sve nas je problem **Duga**... Odlučio sam se da Vijeću IDN predložim ovu temu za raspravu... Smatram da je i teorijski i praktično aktuelna i da će biti izazovna za širi krug istraživača i praktičara!

Mogući pravci razmišljanja i problema za istraživanje:

I

- Dug – šta je to? Da li dug sam po sebi ima negativnu konotaciju? Ako je tako zašto se tema ne fokusira na otvaranju zgrade - ne-razvoj?
- Dug i nastanak novca....Da li smo u zabludi da je novac stvorila trampa kako je pisao Smit? Da li je novac možda nastao iz potrebe da se vrati dug, odnosno, da se dug vraća u nekoj standardizovanoj robi?
- Ako je dug toliko negativan, zašto ima tradiciju od oko 5000. godina, kako ističe D. Graeber u svojoj obimnoj studiji o dugu?
- Dug: imenica – 1) iznos dugovanog novca; 2) stanje dugovanog novca; 3) osjećaj zahvalnosti za neku uslugu ili proizvod (definicija Oxford English Dictionary)

*„Duguješ li banci stotinu hiljada dolara, banka je tvoj vlasnik,
Duguješ li banci stotinu miliona dolara, ti si vlasnik banke!“*

(Američka izreka)

- Zašto Šumpeter smatra da bez duga (kredita) nije moguć razvoj? Dug (kredit) je ispružena ruka u budućnosti i zahvatanje tom rukom „budućih prihoda“. Ako tu ruku pružaš previše i zahvataš previše, ulaziš u probleme – to je Šumpeterova misao koju sam parafrazirao.
- Dug je finansiranje današnjih investicija iz budućih prihoda koje stvara ta investicija! To je u skladu sa razumijevanjem ekonomske logike koja proizilazi iz mišljenja i ponašanja da je tržište najveća imovina kompanije, odnosno potencijalni kupac gradi današnje fabrike... To je logika koje sam se u životu pridržavao i logika na kojoj sam izgradio najveću privatnu zgradu u Crnoj Gori (17.000m²) – zgrada mog Univerziteta UDG.
- Kada je dug opterećenje razvoju? Kako utvrđujemo da je dug opterećenje? Zar srpski i crnogorski seljak se nije ponašao prema pravilu: kupiću zemlju samo ako cijenu koju sam platio mogu da vratim od „*fruta za 10 godina*“!... Kao što vidite stopu povrata nijesu izmislili savremeni eksperti za biznis plan!
- Moralni aspekti duga? Crkva i oprost dugova – zašto? Zašto je Gilgameš prije 5000. godina „uveo“ oprost dugova?
- Dug i socijalne nejednakosti.
- Dug i privatni univerziteti: da li današnjem studentu „visi nad glavom“ dug stvoren plaćajući studije? Da li privatni univerziteti imaju veću odgovornost prema studentu, koji plaća studije nego na državnim fakultetima gdje studenti ne plaćaju? Da li bi kvalitet znanja studenta sa privatnog univerziteta trebao da bude veći, kako bi bio u prilici da vrati svoj dug stvoren plaćanjem školovanja? Da li je to razlog da su privatni fakulteti najčešće bolji od državnih?

II

- Da li je na pomolu nova svjetska ekonomska kriza? Spadam u ljude koji osjećaju miris te krize... razloge ne bih iznosio... ima ih više.... Zaustavio bih se na javnom dugu i dugu uopšte... Da li javni dug, odnosno ukupni dug može biti uzročnik najvećeg svjetskog ekonomskog cunamija?
- Šta kažu podaci? Svjetski društveni proizvod je oko 70.000 milijardi dolara. Prema nekim izvještajima ukupan dug na nivou svijeta je oko 220-250. 000 milijardi dolara. To znači da je zaduženost svjetske ekonomije oko 300%. Ako se to uporedi sa Mاستrihtom (dug preko 65% BDP je ulazak u krizu), što možemo da naslutimo... Ne usuđujem se da iznesem podatak o ukupnoj novčanoj masi na nivou svijeta, jer nemam vremena da ga provjeravam... Sjećam se našeg dragog i pametnog Slobodana Maksimovića koji je bio kritičan prema sistemu tržišne ekonomije kada nam je govorio: *“Te paruštine koje svijet nemilosrdno štampa će uništiti svjetsku ekonomiju”*.
- Trgovinski rat SAD i Kine – da li je to početak raspada Svjetske trgovinske organizacije? Da li deficit SAD u razmjeni sa Kinom, koji iznosi oko 150 milijardi dolara je potencijalna bomba krize svjetske ekonomije?

- O uticaju duga puno je pisao historičar Najl Ferguson. U svojoj maloj knjizi „Velika degeneracija – kako se institucije raspadaju i ekonomija umire“, on ističe da kritičari zapadne demokratije imaju pravo kad kažu: „*da ima nešto naopako u našim institucijama*“... i navodi da je najočevidniji indikator toga javni dug, koji se više ne može pravdati ratovanjem. On navodi podatak o odnosu javnog duga i BDP, koji je u većini Evropskih zemalja i Japanu između 150% do 200% - mnogo više od te „magične“, po meni „birokratski standardizovane brojke od 65%“.
- Kada se javnom dugu dodaju i privatni dugovi – šta dobijamo? Ukupan dug u odnosu na BDB je: u Japanu 512%, Britaniji 507%, Francuskoj 346%, Italiji 314%, SAD 279%, Njemačkoj 278% podaci se odnose na 2012-13).
- Da li je središte problema duga u tome što javni dug omogućava sadašnjim generacijama glasača da žive o trošku onih koji su previše mladi da bi glasali, ili još nijesu rođeni?... Da li je u pravu Ferguson kada podržava Edmunda Berka koji ističe da pravi društveni ugovor nije onaj koji je napisao Žan Žak Ruso između suverena i naroda ili „opšte volje“ već je to „partnerstvo“ između generacija?
- „Među mladima je tek u začetku stav da im klasa političara oduzima budućnost“. (Američki antropolog)
Što ta klica može da pokrene u bliskoj budućnosti?

III

- ✓ Ekonomska politika (fiskalna, monetarna), deficit i dug;
- ✓ Investicije i javni dug;
- ✓ Potrošnja i javni dug;
- ✓ Javni dug u Crnoj Gori – vodič ka razvoju ili je kočnica razvoja;
- ✓ Javni dug u Srbiji – vodič ka razvoju ili je kočnica razvoja;
- ✓ Da li Balkan ima šansu sa ovolikim javnim dugom?
- ✓ Kina i kreiranje javnog duga zemalja Balkana;
- ✓ IMF i kreiranje javnog duga zemalja Balkana.

IV

- ✓ Javni dug i birokratizacija društva (Balkan);
- ✓ Javni dug i „nova preduzetnička klasa“ (Srbija, Crna Gora);
- ✓ Javni dug – početak kraja „države blagostanja“? Možda i nacionalne države?

V

- Prijave radova: **do 20. januara 2019. godine;**
- Predaja radova: **do 20. marta 2019. godine;**
- Skup: **30. maja 2019. godine, sala IDN;**
- Kontakt osoba: Ivana Ostojić ivanaostojic27@yahoo.com